

Kadın Cinayetlerine Yönelik Atıfların Cinsiyet Grubuyla Özdeşleşme, Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik ve Siyasi İdeolojilerle İlişkisi

The Relationship Between Attributions to Femicide and Identification with Gender Group, Ambivalent Sexism and Political Ideologies

Emir Üzümcüker¹, Serap Akfırat²

Bu çalışma birinci yazarın Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı'nda hazırlanan "Kadın Cinayetleri, Toplumsal Cinsiyetle Özdeşleşme ve Atıf" başlıklı yayınlanmamış yüksek lisans çalışmasından türetilmiştir.

¹Arş. Gör., Dokuz Eylül Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, İzmir, Türkiye

²Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, İzmir, Türkiye

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Emir Üzümcüker,
Dokuz Eylül Üniversitesi, Tinaztepe
Kampüsü, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji
Bölümü, Buca/İzmir, Türkiye
E-posta/E-mail: emir.uzumceker@deu.edu.tr

Geliş tarihi/Received: 27.12.2017

Kabul tarihi/Accepted: 30.04.2018

Atıf/Citation: Üzümcüker, E. ve Akfırat, S. (2018). Kadın cinayetlerine yönelik atıfların cinsiyet grubuyla özdeşleşme, çelişik duygulu cinsiyetçilik ve siyasi ideolojilerle ilişkisi. *Psikoloji Çalışmaları - Studies in Psychology*, 38(1): 1-32.
<https://doi.org/10.26650/SP372013>

ÖZ

Bu çalışmada Türkiye'de kadın cinayetlerine yönelik atıfların çelişik duygulu cinsiyetçilik, cinsiyet grubuyla özdeşleşme, muhafazakarlık ve ideolojik yönelim ile ilişkisi, atıf kuramına sosyal kimlik yaklaşımı temelinde incelenmiştir. Çalışmaya 306 üniversite öğrencisi gönüllü olarak katılmıştır (yaş ortalaması 21.33, yaş aralığı 18-27). Katılımcılardan cinsiyet gruplarıyla özdeşleşme, korumacı ve düşmanca cinsiyetçilik ve muhafazakarlık düzeyleri ile ideolojik yönelim ölçümleri alınmıştır. Kadın cinayetlerine yönelik atıfların ölçümü için araştırmacılar tarafından oluşturulan maddelere faktör analizi uygulanmış ve maddelerin katili suçlayıcı, kurbanı suçlayıcı ve sosyal yapıya yönelik olmak üzere üç faktörde toplandıkları görülmüştür. Analizler, kadınların katile ve sosyal yapıya yönelik atıfları, erkeklerin ise kurbanı suçlayıcı atıfları daha yüksek düzeyde kullandıklarını göstermiştir. Cinsiyet grubuyla özdeşleşme ise yalnızca erkeklerde katili suçlayan ve sosyal yapıya yönelik atıflarla negatif yönde ilişkilidir. Düşmanca cinsiyetçiliğin her iki cinsiyet grubunda da kurbanı suçlayıcı atıflarla pozitif yönde ilişkili olduğu, korumacı cinsiyetçilik için ise bu ilişkinin mevcut olmadığı görülmüştür. Muhafazakarlık, yalnızca erkeklerde kurbanı suçlayıcı atıflarla pozitif yönde ilişkilidir. Ayrıca düşmanca cinsiyetçilik düzeyi yüksek erkeklerin erkeklikle özdeşleşme düzeyi arttıkça katili suçlayıcı atıfları daha düşük oranda kullandıkları görülmüştür. Elde edilen bulgular alan yazın çerçevesinde tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kadın Cinayetleri, gruba özdeşleşme, atıf, ideoloji, çelişik duygulu cinsiyetçilik

ABSTRACT

This study aims to examine the relationship between attributions to femicide in Turkey and various other socio-psychological structures. Employing the social identity approach to the attribution theory, identification with gender group, levels of hostile and benevolent sexism, and conservatism of 306 participants were assessed. For assessing the attributions to femicide, 32 items were developed, and the final scale consisted of 20 items that were loaded on the following three factors: (i) attributions blaming the murderer, (ii) attributions blaming the victim, and (iii) attributions to social structure. The results indicate that women are higher on levels of attributions blaming the murderer and the social structure, while men are higher on levels of attributions blaming the victim. Identifying with one's own gender group for men appeared to negatively correlate with attributions blaming the murderer and social structure. Hostile sexism, in turn, seemed to positively correlate with attributions blaming the victim among both genders, while no such correlation was observed for benevolent sexism. Conservatism also positively correlated with attributions blaming the victim only among men. Moreover, there appeared to be a negative correlation between identification with one's own gender group and attributions blaming the murderer among men with higher levels of hostile sexism. The results are discussed in light of the existing literature.

Keywords: Femicide, group identification, attribution, ideology, ambivalent sexism

EXTENDED ABSTRACT

This study aims to examine the attributions to femicide in Turkey. The relationships between lay explanations to femicide and various other socio-psychological structures are examined. The social identity model of attribution theory, which was proposed by Hewstone and Jaspars (1984), is employed. The model states that the process of attribution has four social dimensions that should be examined: (i) the social categorization of actors and perceivers, (ii) the social context of judgments, (iii) the shared nature of social cognition, and (iv) the social nature of what is to be explained. It can be observed that the first and the last dimensions are especially relevant to attributions to femicide. It is hypothesized that both gender groups use attributions that favor their own gender, i.e. women have a higher tendency to blame murderers while men have a higher tendency to blame victims. Moreover, it is expected that this tendency is stronger in participants with higher identification to their gender group.

Considering the social nature of femicide, it is hypothesized that political and gender ideologies of the participants are related to attributions to femicide. Ambivalent sexism is one of the strongest predictors of the attitude toward violence against women (Glick et al., 2000; Yamasaki, Ostenson, & Ryan Brown, 2009), and rape myths (Chapleau, Oswald, & Russell, 2007; Çoklar, 2007; Viki & Abrams, 2002). Thus, it is expected that higher levels of hostile and benevolent sexism is correlated with those attributions that justify femicide. Following System Justification Theory (Jost & Hunyady, 2003; Jost, Nosek, & Gosling, 2008), it is expected that participants with higher right-wing ideology and conservatism are less

likely to use attributions to social structure, and are more likely to use victim blaming attributions.

The relationship between identification with gender group and attributions may not be straight-forward. Hegemonic Masculinity Theory (Connell, 2005) explains that more than one type of masculinity exists in all groups and societies. It can, therefore, be argued that identification with different types of masculinity has different implications for attributions to femicide. It is further expected that identification with gender group negatively correlates with murderer blaming attributions for men with higher sexism than for men with lower sexism. A similar moderating role can be performed with differing levels of conservatism and who define the ideal woman in different ways (Kuşdil & Günbay, 2014). Thus, it is hypothesized that identification with gender group negatively correlates with victim blaming attributions for women with lower conservatism than for women with higher sexism.

Method

Identification with gender group (Cameron, 2004, translated and adapted to Turkish by Ventura, 2012), ambivalent sexism (Glick & Fiske, 1997, translated and adapted to Turkish by Sakallı-Uğurlu, 2002), right-wing ideology and conservatism of the participants were measured. To assess the attributions to femicide, 22 items were developed. Factor analysis indicated that the items loaded on three factors, namely murderer blaming attributions, victim blaming attributions and attributions to social structure.

Results

The variations of demographic groups were analyzed by MANOVAs for all three attribution types. The results indicated that women used murderer blaming attributions and attributions toward social structure higher, while men used victim blaming attributions more often. In addition, participants with rural backgrounds used victim blaming attributions more often, while participants with family income less than 1000 TL used murderer blaming attributions less often.

The predicting power of ambivalent sexism, identification and ideologies were analyzed by separate hierarchical regression analyses for men and women, with three attributions types as dependent variables. Relevant demographic variables were entered to regression equations to eliminate their possible confounding effect. Hostile sexism correlated positively with victim blaming attributions for both genders, while no such correlation was observed for benevolent sexism. Conservatism correlated positively with victim blaming

attributions for men, but not for women. No significant relationship between identification with gender group and attributions was found for women. For men, however, identification with gender group negatively predicted the attribution to murderers.

The moderating roles of hostile and benevolent sexism on the relationship between identification with gender and murderer blaming attributions for men were analyzed by moderated regression analyses. While no moderation was observed for benevolent sexism, there was a negative correlation between identification with gender group and murderer blaming attributions among men with high hostile sexism, but not among men with low hostile sexism. The moderating role of conservatism on the relationship between identification with gender and victim blaming attributions for women were analyzed by moderated regression analysis. The results indicated that the interaction term was non-significant, thus no moderation was observed.

Discussion

This study examined the relationship between attributions to femicide in Turkey and some social psychological structures. It is seen that men have a higher tendency to blame victims, while women have a higher tendency to blame murderers and social structure. While identification with gender group negatively predicted murderer blaming attributions in men, it failed to predict any attribution types for women. Conservatism was positively correlated with blaming victims only among men. While hostile sexism predicted the attributions that justify femicide, the hypotheses on benevolent sexism were not confirmed. It can be suggested that the use of different scripts of femicide in an experimental fashion can shed more light on this apparently contradictory result.

Kadın cinayetleri, son yıllarda Türkiye'nin önemli gündem maddelerinden biri haline gelmiştir. Bu olgu, gerek sivil toplum kuruluşlarının, gerekse siyasetçilerin dikkatini çekmiş ve çeşitli sosyal kuruluşlar ve resmi organlar tarafından yürütülen faaliyetler aracılığıyla kadın cinayetlerine karşı mücadele başlatılmıştır. Buna rağmen kadın cinayetlerinde herhangi bir düşüş olmadığı görülmektedir. Bu durum, kadın cinayetlerinin toplumda belli bir meşruiyete sahip olduğunu göstermektedir. Bu çalışma kadın cinayetlerine yönelik toplum içerisindeki çeşitli açıklama biçimlerini ortaya koymayı ve bu açıklama biçimlerinin, diğer bir deyişle atıfların, sosyal psikolojik değişkenlerle ilişkisini incelemeyi hedeflemektedir. Kadın ve erkeklerin atıf biçimlerinin nasıl farklılaştığı, cinsiyet grubuyla özdeşleşmenin, düşmanca ve korumacı cinsiyetçiliğin, ideolojik yönelimin ve muhafazakârlığın kadın cinayetlerine yönelik atıflarla ilişkisi araştırılmıştır.

Kadın Cinayetleri ve Atıflar

Kadın cinayetlerine yönelik açıklamalar alan yazında doğrudan çalışılmamış olmakla birlikte, genel olarak aile içi fiziksel şiddet, tecavüz gibi kadınlara yönelik erkek şiddetine dair tutumlar pek çok araştırmanın konusu olmuştur (örn. Çamaş ve Meşe, 2016; Çoklar, 2007; Şenel, 2014). Bu araştırmaların bir kısmı şiddet olaylarına dair inançlar ve olayların algılanan nedenleri üzerinde dururken (örn. Sakallı-Uğurlu, Salman ve Turgut, 2010; Yamawaki, Ostenson ve Ryan Brown, 2009), bir kısmı da şiddeti uygulayan ve şiddet mağduruna yönelik tutumları (örn. Glick, Sakallı-Uğurlu, Ferreira ve Aguiar de Souza, 2002) incelemiştir.

Kadın cinayetlerinin haklı gösterilmesi, kadına şiddetin diğer biçimlerinde olduğu gibi, mağdur kadının olaydan sorumlu tutulması, failin masumlaştırılması ve olayların sosyal boyutunun göz ardı edilmesi ile mümkün olmaktadır. Diğer bir deyişle kadın cinayetlerine yönelik atıflar, bu cinayetlerin meşrulaştırılmasında önemli bir yer tutmaktadır. Bu açıdan yaklaşıldığında atıf kuramının çalışma için iyi bir temel sağlayacağı düşünülmüştür.

Kadın cinayetleri sosyal yönü belirgin bir olgu olduğundan, Hewstone ve Jaspars'ın (1984) atıfların sosyal boyutlarına vurgu yapan modelinden faydalanılmıştır. Hewstone ve Jaspars (1984), atıf sürecini sosyal bağlamından soyutlayarak inceleyen geleneksel atıf kuramlarını eleştirerek, araştırmalarda yer verilmesi gereken dört boyut olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmacılar bu boyutları “aktör ve algılayanların sosyal kategorizasyonu”, “yargının sosyal bağlamı”, “sosyal bilişin paylaşılan doğası” ve “açıklanacak olanın sosyal doğası” olarak adlandırmışlardır.

Aktör ve algılayanların sosyal kategorizasyonu boyutu doğrudan sosyal kimlik kuramıyla ilgilidir. Sosyal kimlik kuramına göre kendi grubunun olumlu statü elde etmesi veya dış grubun yaşadığı statü düşüşü bireyin özsaygısını artırır (Tajfel ve Turner, 1979). Hewstone ve Jaspars'a (1984) göre bu motivasyon bireyin olaylara kendi grubunu kayıracak açıklamalar getirmesi sonucuna yol açar. İkinci boyut olan yargının sosyal bağlamı ise sosyal etki ve grup karar alma süreçleriyle ilişkilidir (Hewstone ve Jaspars, 1984). Sosyal bilişin paylaşılan doğası olarak adlandırılan üçüncü boyut ise atıf sürecinde kullanılan kalıpyargı ve inançları ifade eder. Araştırmacılara göre bu kalıpyargı ve inançlar bireysel değil, sosyal bir doğaya sahiptir. Atıf sürecinin son boyutu olan açıklanacak olanın sosyal doğası ise toplumsal ve siyasal olaylara getirilen açıklamaların niteliksel olarak kişiler arası atıflardan farklılaşabileceğini vurgulamaktadır.

Bildiğimiz kadarıyla ülkemizde kadın cinayetlerine yönelik atıflara dair doğrudan bir çalışma mevcut değildir. Bu sebeple bu olgunun hangi nedenlere atfedilerek açıklandığı araştırılmayı bekleyen bir konudur. Yine de benzer sosyal olgulara yönelik atıflar üzerine yapılan araştırmalar, kadın cinayetlerine yönelik atıflar bakımından bir çerçeve sunmaktadır. Solak ve Göregenli (2009), yoksulluğa ilişkin atıfların bireyci, yapısal ve kadercil olmak üzere üç boyutta toplandığını bulmuşlardır. Benzer biçimde Sümer, Solak ve Harma (2013), işsizliğe yönelik atıfları bireysel, sosyal/yapısal ve kadercil olmak üzere üç kategoride değerlendirmişlerdir. Bu kategorilerden sosyal yapıya yönelik atıfların kadın cinayetlerine getirilen açıklamalarda da ortaya çıkması makul gözükmektedir. Ayrıca kurbanı suçlayıcı ve katili suçlayıcı atıfların da hem görsel ve yazılı basında hem sosyal medyada sık sık kullanıldığı görülmektedir. Bu sebeple, sosyal-yapısal atıfların yanı sıra kurban ve katile yönelik atıfların da ayrı kategoriler olarak ortaya çıkması beklenebilir.

Bu farklı atıf biçimlerinin hangilerinin kim tarafından daha sıklıkla kullanılacağı ise çeşitli sosyal psikolojik değişkenlerle ilişkilidir. Kadına yönelik şiddete dair inanç ve tutumların cinsiyet grubuyla özdeşleşme (Cameron ve Lalonde, 2001), çelişik duygulu cinsiyetçilik (Glick ve Fiske, 1997) ve ideolojik yönelim (Lambert ve Raichle, 2000) değişkenleriyle ilişkisini gösteren çeşitli çalışmalar mevcuttur ve bu çalışmaların bulguları aşağıda özetlenmiştir.

Kadın Cinayetlerine Yönelik Atıflar ve Cinsiyet Grubuyla Özdeşleşme

Kadınlarla erkekler arasındaki ilişkiler, gruplar arası ilişkiler bağlamında ele alınabilir, ancak toplumsal cinsiyet grupları arasında, diğer gruplardan (örn. ulusal, etnik, dini

gruplardan) farklı olarak karşılıklı bağımlılık ilişkisi vardır (Glick ve Fiske, 1997). Bu sebeple diğer gruplar arası ilişkilere göre kimi farklılıklar gösterebilmektedir. Bu durum özellikle grupla özdeşleşme bakımından daha karmaşık bir sürece yol açmaktadır. Gerçekten de farklı ideolojilere sahip bireylerin kadınlık ve erkeklığe yönelik tanımları birbirinden oldukça farklı olabilmekte, dolayısıyla cinsiyet kimliğiyle özdeşleşme de farklı ideolojik yönelimdeki insanlar için farklı sonuçlar doğurabilmektedir. Cameron ve Lalonde (2001) özdeşleşmenin toplumsal cinsiyet ideolojisi ile olan ilişkisini araştırdıkları çalışmalarında, cinsiyet grubuyla özdeşleşmenin farklı alt gruplar için farklı anlamlar kazanabildiğini göstermişlerdir. Buna göre, erkek ve kadınlar kendi cinsiyet gruplarıyla özdeşleşme bakımından sadece bilişsel merkezilik boyutunda farklılaşmışlar; feminist kadınların diğer gruplara göre, geleneksel olmayan kadınların da geleneksel kadınlara göre kadınlıkla daha yüksek düzeyde özdeşleştiği ortaya konulmuştur.

Yine Kuşdil ve Günbay (2014) türban kullanan ve kullanmayan kadınların çeşitli tutumlarını karşılaştırdıkları çalışmalarında, iki grubun “ideal kadına” atfettikleri özelliklerin oldukça farklı olduğunu tespit etmiştir. Türban kullanmayan kadınlar için ideal kadın başarılı, özgür, kendi geçimini sağlayabilen, çalışkan, iyi anne ve kültürlü kadinken; türbanlı kadınlar için ideal kadın sevecen, titiz, eğitilmiş, saygılı, zeki, hoşgörülü, dindar ve dürüst kadındır. Türbanlı kadınların türban kullanmayan kadınlara göre kendilerini “genel olarak kadınlar” grubuna benzer görme oranları türban kullanmayan kadınlara göre daha düşük, kendilerini “ideal kadın” grubuna benzer görme oranları ise daha yüksektir. Dolayısıyla siyasi ideolojinin ve dindarlığın değişmesiyle kadın kimliğine dair algı gibi, kadınların nasıl olması gerektiğine dair algı da değişebilmektedir.

Benzer bir ilişki erkeklikle özdeşleşme için de beklenebilir. Hegemonik erkeklik yaklaşımına göre her toplumun çeşitli alt gruplarında birden fazla erkeklik biçimi gözlenir, dolayısıyla tek tip erkeklikten söz etmek doğru değildir (Connell, 2005). Hegemonik erkeklik ise belli bir toplumsal yapı içinde kabul gören erkeklik biçimini ifade eder. Bu yaklaşımdan faydalanarak farklı erkeklik biçimleri ile özdeşleşmenin, farklı atıf biçimleri doğurması beklenir. Örneğin cinsiyetçilik düzeyi düşük erkeklerin katilleri kendi dâhil oldukları erkek grubuna almayacakları ve dolayısıyla bu grup için özdeşleşme ve cinsiyet grubunu koruyan atıflar arasında ilişki olmayacağı, ancak cinsiyetçi erkeklerde katillerin de referans grubuna dâhil edileceği, dolayısıyla özdeşleşmeyle beraber cinsiyet grubunu koruyan atıfların da artacağı tahmin edilebilir.

Cinsiyetle özdeşleşme ve cinsiyet kimliklerine yüklenen çeşitli anlamların kadın cinayetlerine yönelik atıflarda farklılık oluşturması beklenebilir. Hem erkeklerde hem de kadınlarda kendi cinsiyet grubuyla özdeşleşmenin, onların siyasi ve ideolojik yönelimlerinden etkilenebileceği, dolayısıyla da kadın cinayetlerine yönelik atıf biçimlerinin cinsiyet grubuyla özdeşleşme ve ideolojik/siyasi yönelim etkileşimine göre şekillenebileceği düşünülebilir.

Kadın Cinayetlerine Yönelik Atıflar ve Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik

Kadına yönelik şiddet ve tecavüze dair tutum ve inançlar üzerine gerçekleştirilen çalışmaların ortaya çıkardığı en belirgin değişkenlerden biri çelişik duygulu cinsiyetçiliktir. Çelişik duygulu cinsiyetçilik kuramı, Glick ve Fiske (1997) tarafından toplumsal cinsiyet eşitsizliğini kadına yönelik hem olumlu hem de olumsuz tutumlarla meşrulaştıran cinsiyetçi ideolojiyi açıklamak üzere ortaya atılmıştır. Araştırmacılar kadına yönelik cinsiyetçiliğin korumacı ve düşmanca cinsiyetçilik olmak üzere iki boyutu olduğunu öne sürmüşlerdir. Düşmanca cinsiyetçilik, kadınların erkekleri kontrol etmek istediklerini ve ayrıcalık elde etmeye çalıştıklarını, bu sebeple erkekler için tehdit unsuru olduğunu savunan, bu yolla erkeklerin ayrıcalık ve egemenliğini meşrulaştıran bir ideoloji olarak tanımlanmaktadır. Korumacı cinsiyetçilik ise kadınların duygusal, narin, güzel olduğu şeklinde, görünürde olumlu, ancak erkeğin üstün konumunu meşrulaştıran bir ideoloji olarak kavramsallaştırılmaktadır. Bu iki cinsiyetçilik biçimi kadınlara karşı farklı tutumlar içerse de aralarında yüksek bir korelasyon mevcuttur ve ikisi birlikte cinsiyet eşitsizliğini meşrulaştıran bir yapı oluşturmaktadırlar.

Hem düşmanca hem de korumacı cinsiyetçiliğin kadına yönelik şiddetle ilgili tutumlarla ilişkili olduğunu gösteren çeşitli çalışmalar mevcuttur. Örneğin, Yamawaki ve arkadaşları (2009), Japon ve ABD’li bireylerin aile içi şiddete yönelik tutumlarını ölçtüklerinde, korumacı cinsiyetçiliğin kurbanları sorumlu tutmayla ilişkili olduğunu ancak benzer bir ilişkinin düşmanca cinsiyetçilik için söz konusu olmadığını bulmuşlardır. Glick ve arkadaşları (2002) ise Türkiye ve Brezilya’da eşini döven erkeklere yönelik tutumları incelediklerinde, düşmanca cinsiyetçilikle beraber şiddeti haklı görmenin de arttığını bulmuştur. Korumacı cinsiyetçiliğin de kadına yönelik şiddetle ilişkili olduğu görülmüş, ancak düşmanca cinsiyetçiliğin etkisi kontrol edildiğinde bu ilişki ortadan kalkmıştır. Araştırmacılar bu bulguyu, korumacı cinsiyetçiliğin geleneksel normlara uymayan kadınlara koruma sağlamadığı şeklinde yorumlamışlardır.

Çamaş ve Meşe (2016) tecavüz mitlerinin, kadınların tecavüzden hoşlandığı şeklindeki tutumlar ve tecavüzün nedeninin kadının kışkırtıcılığı olduğu yönündeki atıflardan oluştuğunu belirtmişlerdir. Chapleau, Oswald ve Russell (2007) tecavüz mitleriyle düşmanca cinsiyetçiliğin ilişkili olduğunun göstermiştir. Viki ve Abrams (2002) ise korumacı cinsiyetçiliğin evli ve evli olmayan tecavüz mağdurlarını suçlamayla ilişkisini araştırmıştır. Bulgular, korumacı cinsiyetçilerin evli tecavüz mağdurlarını, eğer faili tanıyorlarsa durumdan sorumlu tutma eğiliminde olduğunu desteklemiştir. Bunun nedeni korumacı cinsiyetçilik puanı yüksek bireylerin evli mağdurun olay olduğu sırada eşini aldatmakta olduğuna yönelik algıları olabilmektedir.

Türkiye’de gerçekleştirilen bir çalışma ise “cinsel tacizin kadının kışkırtıcı tavırları sonucu oluştuğuna” ve “cinsel tacizin önemsiz bir sosyal sorun olarak algılanışı” yönünde tutumlarının erkeklerde kadınlardan daha yüksek düzeyde görüldüğünü göstermiştir (Sakallı-Uğurlu ve ark., 2010). Araştırmacılar aynı zamanda düşmanca cinsiyetçiliğin cinsel tacizin kadının kışkırtıcı tavırları sonucu oluştuğuna yönelik inanç ile, korumacı cinsiyetçiliğin ise yalnızca erkeklerde cinsel tacizin önemsiz bir sosyal sorun olarak algılanışı ile ilişkili olduğunu tespit etmiştir.

Çelişik duygulu cinsiyetçiliğin kadına yönelik diğer şiddet biçimleriyle ilgili tutumlarda olduğu gibi, kadın cinayetlerine yönelik atıflarla da ilişkili olması beklenebilir. Gerek korumacı, gerekse düşmanca cinsiyetçilik artıkça, kurbanı suçlayıcı atıfların artması, ancak katili suçlayıcı ve sosyal yapıya yönelik atıfların azalması beklenmektedir.

Kadın Cinayetlerine Yönelik Atıflar ve İdeolojiler

Kadın cinayetlerine yönelik atıflarla ilişkili olabilecek bir başka değişken ise yukarıda değindiğimiz gibi, ideolojik yönelimlerdir. İdeoloji, sahip olunan değerlerin hayata geçebilmesi için benimsenen genel araçsal yol olarak tanımlanabilir. Örneğin sosyalist ideolojiye sahip bireyler, eşitlik değerini hayata geçirebilmek için ekonomik sınıfların ortadan kaldırılması yolunu, İslamcı bir ideolojiye sahip bireyler ise zenginlerin yoksullara zekât vermesi yolunu araç olarak benimseyebilirler.

İdeolojiler bazen mevcut sistemi ve eşitsizlikleri meşrulaştırmak amacına hizmet ederler. Sistemi meşrulaştırma kuramına göre, toplum içerisinde hâkim olan ideolojinin mevcut sistemi meşru gösterme işlevine sahiptir (Jost ve Hunyady, 2003). Hâkim ideolojiler, mevcut sistemi akla büründürerek ve sistemin ürettiği eşitsizlikleri haklı gösterecek, bu eşitsizliklerin avantajlı veya dezavantajlı tüm gruplar tarafından benimsenmesi-

ni sağlarlar. Özellikle örtük çağrışım testleri gibi bilinç düzeyinde olmayan tutumları ölçen araştırmalar, eşitsizliklerin dezavantajlı gruplar tarafından dahi içselleştirildiğine işaret etmektedir. Jost ve Hunyady'ye (2003) göre ideolojilerin sistemi meşrulaştırması, eşitsizliklerin varlığına dair nedensel atıflar aracılığıyla olabilmektedir.

Jost, Nosek ve Gosling (2008), sistemi meşrulaştırma kuramı kaynaklı hipotezleri tüm ideolojileri kapsayacak şekilde genişletmiştir. Kuramcılara göre ideolojiler, statü-koya ve sosyal değişime karşı tutumları boyutu üzerinde konumlandırılarak anlaşılabilirler. Bu ayrım ideolojileri geleneksel olarak sağ ve sol biçiminde sınıflandırarak yapılmaktadır. Buna göre mevcut sosyal, ekonomik ve siyasal yapının, toplumda egemen olan değer ve geleneklerin sürmesi gerektiğini savunan ideolojiler siyasi yelpazenin sağında; mevcut durumdan memnun olmayan ve daha fazla ilerleme, eşitlik ve özgürlük için değişim gerektiğini savunan ideolojiler ise solunda yer alır. Muhafazakârlık-özgürlükçülük olarak adlandırılan boyut da benzer bir yapıdadır (Jost ve ark., 2008). Kuramcılar, ideolojileri bu iki boyutta konumlandırmanın sosyal değişim ve eşitsizlikler konusundaki yaklaşımlar olduğunu savunmaktadır.

Bu çalışma bağlamında, sağ ve muhafazakâr ideolojik yönelimlerin sistemi meşrulaştırma eğiliminin atıfları etkilemesi beklenebilir. Buna göre toplumsal cinsiyet sistemi meşrulaştırma eğiliminin, sağ ve muhafazakâr ideolojiye sahip bireylerde yüksek olacağı tahmin edilebilir. Bu eğilimin sonucu olarak, sağ ve muhafazakâr ideolojinin, kurbanları suçlayıcı atıflarla olumlu; katili suçlayıcı veya sosyal yapıya yönelik atıflarla ise olumsuz korelatif ilişki göstermesi beklenmektedir.

Amaç ve Hipotezler

Genel olarak, bu araştırma kadın cinayetlerine yönelik çeşitli atıf biçimlerini ve ilişkili oldukları kimi sosyal psikolojik değişkenleri tespit etmeyi hedeflemektedir. Bu amaçla kadın ve erkeklerin atıf biçimlerinin nasıl farklılaştığı, cinsiyet grubuyla özdeşleşmenin atıflarla nasıl bir ilişkisi olduğu ve cinsiyetçilik, ideolojik yönelim ve muhafazakârlığın atıflarla ilişkisi incelenmiştir.

Kadın cinayetlerine yönelik atıfların cinsiyete göre değişmesi beklenmektedir. Bireylerin üyesi oldukları grupları kayıracak bilişsel süreçlere sahip olduğunu savunan sosyal kimlik kuramından (Brown, 2000) yola çıkarak kadın ve erkeklerin, kendi cinsiyet gruplarını kayıracak, diğer cinsiyet grubunu suçlayacak atıfları daha çok kullanmaları beklenmektedir. Sosyal kimlik kuramına göre kendi grubuyla daha yüksek düzeyde

özdeşleşen bireylerin gruplarını kayırma eğilimleri daha güçlüdür (Brown, 2000). Buradan yola çıkarak ait olduğu cinsiyet grubuyla yüksek düzeyde özdeşleşen bireylerin, kendi cinsiyet gruplarını kayıran atıfları daha fazla kullanmaları beklenebilir.

Hipotez 1: a) Kadınlar, kurbanı suçlayıcı atıfları erkeklerden daha az kullanacakken; b) erkekler, katili suçlayıcı atıfları kadınlardan daha az kullanacaklardır.

Hipotez 2: a) Kadınlarda cinsiyet grubuyla özdeşleşme arttıkça kurbanı suçlayıcı atıflar azalacakken; b) erkeklerde cinsiyet grubuyla özdeşleşme arttıkça katili suçlayıcı atıflar azalacaktır.

Yine, hegemonik erkeklik yaklaşımından kaynaklanan (Connell, 2005), Türkiye’de de birden fazla erkeklik örüntüsünün bulunduğu fikrine dayanarak, cinsiyetçi olan veya olmayan erkeklik biçimleriyle özdeşleşmenin, atıflar açısından farklılık yaratacağı düşünülmektedir. Buna göre erkek cinsiyet kimliğiyle özdeşleşme ve iç grubu kayıran atıflar arasındaki ilişkide cinsiyetçilik düzeyinin biçimlendirici olarak rol oynaması beklenmektedir. Ancak bu etkinin bireylerin ideolojik yönelimine göre farklılaşabileceği düşünülmektedir. Yüksek muhafazakârlık düzeyine sahip kadınların cinsiyet grubuyla özdeşleşme düzeylerinin atıf biçimlerini etkilemeyeceği, ancak düşük muhafazakârlık düzeyindeki kadınların cinsiyet grubuyla özdeşleşme düzeylerinin atıflar biçimleriyle ilişkili olacağı beklenmektedir.

Hipotez 3: a) Cinsiyetçilik düzeyi yüksek erkeklerde cinsiyet grubuyla özdeşleşme arttıkça katili suçlayıcı atıflar azalacakken; b) cinsiyetçilik düzeyi düşük erkeklerde cinsiyet grubuyla özdeşleşme ve katili suçlayıcı atıflar arasında ilişki olmayacaktır.

Hipotez 4: a) Muhafazakârlık düzeyi yüksek kadınlarda cinsiyet grubuyla özdeşleşme ve kurbanı suçlayıcı atıflar arasında ilişki olmayacakken; b) muhafazakârlık düzeyi düşük kadınlarda cinsiyet grubuyla özdeşleşme arttıkça kurbanı suçlayıcı atıflar azalacaktır.

Çelişik duygulu cinsiyetçiliğin dünyanın diğer ülkeleri ve Türkiye’de erkeklerde kadınlardan daha yüksek olduğu bilinmektedir (Glick ve ark., 2000). Düşmanca cinsiyetçilik boyutu için bu durum evrensel olarak gözlenirken, ataerkilliğin güçlü olduğu Türkiye gibi ülkelerde kadınların korumacı cinsiyetçiliklerinin erkeklerinkine eşit olduğu görülmüştür (Glick ve ark., 2000). Bu örüntülerin araştırmanın örnekleminde de tekrar-

lanması beklenmektedir. Daha açık ifade edilecek olursa, erkeklerin daha yüksek düşmanca cinsiyetçilik göstermeleri ancak erkek ve kadınların korumacı cinsiyetçilik düzeylerinde önemli farklılıklar gözlenmeyeceği beklenmektedir.

Hipotez 5: a) Erkeklerin düşmanca cinsiyetçilik düzeyi kadınlarınkinden daha yüksek olacakken; b) korumacı cinsiyetçilik açısından cinsiyet farkı olmayacaktır.

Korumacı ve düşmanca cinsiyetçiliğin, diğer kadına yönelik şiddet ve cinsiyet eşitsizliği biçimlerini meşrulaştırdığı gibi, kadın cinayetlerini de meşrulaştırması beklenmektedir. Diğer bir deyişle düşmanca ve korumacı cinsiyetçilik düzeyleri yüksek katılımcıların daha çok kurbanı suçlayıcı ve daha az sisteme dair yapısal açıklamaları kullanacakları öngörülmektedir.

Hipotez 6: Korumacı ve düşmanca cinsiyetçilik arttıkça a) kurbanı suçlayıcı atıflar artacakken; b) katili suçlayıcı atıflar ve c) sosyal yapıya yönelik atıflar azalacaktır.

Kadın cinayetlerine yönelik atıf biçimlerinin de ideolojik yönelime ve muhafazakârlık düzeyine göre farklılaşacağı düşünülmektedir. İdeolojik yönelimin sağa kayması ve muhafazakarlığın artışı, daha önceki çalışmaların gösterdiği gibi sistemi meşrulaştırma ile ilişkilidir. Bu sebeple, hem sağ ideolojiye sahip katılımcıların hem de muhafazakârlık düzeyi yüksek katılımcıların kadın cinayetlerini sosyal yapısal nedenlere ve katile daha az atfedebilecekleri, kurbanı daha çok suçlayacakları düşünülmektedir.

Hipotez 7: Sağ ideoloji ve muhafazakarlık arttıkça a) kurbanı suçlayıcı atıflar artacakken; b) katili suçlayıcı atıflar ve c) sosyal yapıya yönelik atıflar azalacaktır.

YÖNTEM

Örneklem

Araştırmanın örnekleme, kolayda örnekleme yöntemiyle, Dokuz Eylül Üniversitesi ve İzmir Ekonomi Üniversitesi öğrencilerinden oluşturulmuştur. 306 kişiden oluşan örneklemin yaş aralığı 18-27'dir ($Ort. = 21.33$, $SS = 1.93$). Örnekleme betimleyen cinsiyet, sınıf, doğulan yerleşim birimi, ailenin ikamet ettiği yerleşim birimi, gelir düzeyi, annenin eğitim durumu ve babanın eğitim durumu değişkenlerinin frekans ve yüzdeleri Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Örneklemin Demografik Özellikleri

Demografik Değişken	Frekans	%
Cinsiyet		
Kadın	188	61.4
Erkek	118	38.6
Sınıf		
1. Sınıf	97	31.7
2. Sınıf	61	19.9
3. Sınıf	79	25.8
4. Sınıf	65	21.2
Belirtilmemiş	4	1.3
Bölüm		
Sosyoloji	71	23.2
İşletme	71	23.2
İlahiyat	57	18.6
Psikoloji	39	12.7
Turizm işletmeciliği	21	6.9
Maliye	17	5.6
Endüstri mühendisliği	8	2.6
Medya ve iletişim	6	2.0
Mimarlık	4	1.3
Yazılım mühendisliği	2	.7
Görsel iletişim ve tasarım	2	.7
Halkla ilişkiler ve reklamcılık	1	.3
Gıda mühendisliği	1	.3
Elektrik-elektronik mühendisliği	1	.3
Lojistik yönetimi	1	.3
Moda tasarımı	1	.3
Uluslararası ilişkiler	1	.3
Belirtilmemiş	2	.3
Doğduğu yerleşim birimi		
Köy	19	6.2
Kasaba	9	2.9
İlçe (Şehir)	118	38.6
Büyükşehir	146	47.7
Yurtdışı	9	2.9
Belirtilmemiş	5	1.6
Ailenin ikamet ettiği yerleşim birimi		
Köy	24	7.8
Kasaba	14	4.6
İlçe (Şehir)	97	31.7
Büyükşehir	152	49.7
Yurtdışı	5	1.6
Belirtilmemiş	14	4.6
Gelir düzeyi		
1000 TL'den az	27	8.8
1000 TL - 2000 TL	79	25.8

2000 TL - 3000 TL	82	26.8
3000 TL - 5000 TL	55	18.0
5000 TL - 7000 TL	28	9.2
7000 TL'den fazla	31	10.1
Belirtilmemiş	4	1.3
Anne eğitim düzeyi		
Yok	29	9.5
İlkokul	94	30.7
Ortaokul	45	14.7
Lise	87	28.4
Yüksekokul	10	3.3
Lisans	39	12.7
Lisansüstü	2	.7
Baba eğitim düzeyi		
Yok	8	2.6
İlkokul	69	22.5
Ortaokul	48	15.7
Lise	85	27.8
Yüksekokul	15	4.9
Lisans	74	24.2
Lisansüstü	5	1.6
Belirtilmemiş	2	.7

Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Formu. Bu form, olası karıştırıcı etkilerini kontrol etmek amacıyla toplanan, katılımcıların demografik arka plan bilgilerine yönelik soruları içermektedir. Formda katılımcının yaşı, cinsiyeti, okuduğu bölüm, sınıfı, doğduğu yerleşim birimi, ailesinin ikamet ettiği yerleşim birimi, ailesinin aylık gelir düzeyi, babasının ve annesinin eğitim durumu sorulmuştur.

Kadın Cinayetlerine Yönelik Atıflar. Kadın cinayetlerini açıklamak için kullanılacak 32 madde araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur. Maddelerin oluşturulmasında benzer atıf ölçeklerinden (Furnham, 1982; Solak ve Göregenli, 2009) ve Türkiye'deki kadın cinayetlerine dair çalışmalardan (Çetin, 2015; Doğan, 2014) faydalanılmıştır. Oluşturulan bu havuzun tamamı bu çalışma sırasında uygulanmış, kullanılan atıf örüntülerini tespit etmek amacıyla maddeler açımlayıcı faktör analizine tabi tutulmuştur. Çeşitli faktör yapıları denenmiş, tutarlı olarak yük vermeyen veya birden çok faktöre yüksek yük veren maddeler analizden çıkarılmıştır. Analiz sonucunda 20 madde ölçeğe dâhil edilmiş ve 3 faktörlü yapı kabul edilmiştir. Oluşan faktörlerden ilki “kurbanı suçlayıcı atıflar”ı, ikinci faktör “katili suçlayıcı atıflar”ı, üçüncü faktör ise “sosyal yapıya yönelik atıflar”ı

içermektedir. Kurbanı suçlayıcı atıfları içeren faktör 9 maddeden oluşmaktadır, varyansın % 23.2'sini açıklamaktadır, özdeğeri 4.64 ve Cronbach alfa katsayısı .89'dur. Varyansın % 10.56'sını açıklayan katili suçlayıcı atıflar faktörü 6 maddeden oluşmaktadır, özdeğeri 2.11 ve Cronbach alfa katsayısı .75'tir. %7.30'luk bir varyans açıklayan sosyal-yapısal atıflar faktörü ise 5 maddeden oluşmaktadır, özdeğeri 1.46 ve Cronbach alfa katsayısı .63'tür. Kullanılan maddeler ve faktör yükleri Tablo 2'de görülebilir.

Tablo 2. Kadın Cinayetlerine Yönelik Atıflar Ölçeği Faktör ve Maddeleri

	Faktör Yüğü		
	1	2	3
Öldürülen kadınların eşinin sözünü dinlememeleri	.77		
Öldürülen kadınların eşini toplum içinde utandıracak biçimde davranmaları	.74		
Öldürülen kadınların eşinin erkeklik onurunu kırarak sözler söylemeleri	.74		
Öldürülen kadınların diğer erkeklerle flört etmeleri	.73		
Öldürülen kadınların annelik ve eşlik rolünün gereklerini yerine getirmemeleri	.71		
Öldürülen kadınların eşini aldatmaları	.70		
Öldürülen kadınların müstehcen giyinmeleri	.69		
Öldürülen kadınların eşlerine saygısız davranmaları	.67		
Öldürülen kadınların çocuklarına yeterince ilgi göstermemeleri	.61		
Cinayet işleyen erkeklerin şiddet eğilimli olmaları		.63	
Cinayet işleyen erkeklerin sapık olmaları		.63	
Cinayet işleyen erkeklerin psikolojik sorunları		.59	
Cinayet işleyen erkeklerin sadist olmaları		.58	
Cinayet işleyen erkeklerin eğitimsiz olmaları		.52	
Cinayet işleyen erkeklerin aşırı kıskanç olmaları		.44	
Mahkemelerin katilleri yeterince cezalandırmaması			.58
Cinayetleri önleyecek caydırıcılıkta kanunların olmaması			.58
Kadına şiddet olaylarının medyada özendirilmesi			.53
Medyada kadın cinayetlerinin sunuluş biçimi			.46
Kadınların öldürülmesini teşvik eden töre ve geleneklerin varlığı			.33
Faktör özdeğerleri	4.64	2.11	1.46
Güvenirlilik katsayısı	.89	.75	.63
Açıklanan varyans yüzdesi	23.2	10.56	7.30

Cinsiyet Grubuyla Özdeşleşme Ölçeği. Bireylerin cinsiyet grubuyla özdeşleşmelerinin ölçümü amacıyla Cameron (2004) tarafından geliştirilen 3 boyutlu özdeşleşme ölçeğinin Ventura (2012) tarafından gerçekleştirilen Türkçe uyarlaması kullanılmıştır. Uyarlamayı içeren çalışmada bir taraftar topluluğuna ait olmayı işaret eden maddeler, cinsiyet grubunu işaret edecek biçimde ifade edilmiştir. Ölçek “grup içi bağlar” (örnek

madde: “Diğer kadınlar/erkekler ile güçlü bir bağımız var.”), “duygusal özdeşleşme” (örnek madde: “Genel olarak kadın/erkek olmaktan memnunum.”) ve “bilişsel özdeşleşme” (örnek madde: “Genel olarak bir kadın/erkek olmak benim için önemli bir parçasıdır.”) olmak üzere, 1 ve 5 arasında derecelendirilen dörder maddeden oluşan 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Mevcut araştırmada ise ölçek bir bütün olarak kullanılmıştır. Bu çalışmada elde edilen Cronbach alfa katsayısı .61’dir. Ölçekten alınan yüksek puan, cinsiyet grubuyla yüksek düzeyde özdeşleşmeyi ifade etmektedir.

Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği. Glick ve Fiske (1996) tarafından oluşturulmuş olan ölçek 6’lı likert tipi 22 maddeden ve “düşmanca cinsiyetçilik” ve “korumacı cinsiyetçilik” olmak üzere 2 alt boyuttan oluşmaktadır. Düşmanca cinsiyetçilik “*Erkeklerle cinsel yönden yaklaşılabılır olduklarını gösterircesine şakalar yapıp daha sonra erkeklerin tekliflerini reddetmekten zevk alan birçok kadın vardır.*”, korumacı cinsiyetçilik “*Kadınlar erkekler tarafından el üstünde tutulmalı ve korunmalıdır.*” gibi maddelerle ölçülmektedir. Ölçeğin Türkçe uyarlaması Sakallı-Uğurlu (2002) tarafından gerçekleştirilmiş, Cronbach alfa katsayısı düşmanca cinsiyetçilik alt boyutu için .87, korumacı cinsiyetçilik alt boyutu için .78 olarak bulunmuştur. Test-tekrar test güvenilirliği ise .86 olarak bildirilmiştir. Mevcut çalışmada ölçek 5’li likert tarzında düzenlenmiştir. Ölçekten alınan yüksek puanlar yüksek cinsiyetçiliğe işaret etmektedir. Mevcut örneklemede Cronbach alfa katsayısı düşmanca cinsiyetçilik alt boyutu için .73, korumacı cinsiyetçilik alt boyutu için ise .78 bulunmuştur.

İdeolojik Yönelim. Katılımcıların ideolojik yöneliminin tespiti amacıyla “*Siyasi açıdan kendinizi sağ veya sol kutba ne derecede yakın gördüğünüzü aşağıdaki ölçekte derecelendiriniz.*” ifadesi sunulmuş ve “1: Sol”, “4: Merkez” ve “7: Sağ” olmak üzere 1 ve 7 arasında bir puanlama yapmaları istenmiştir.

Muhafazakârlık. Katılımcıların muhafazakârlık düzeyinin tespiti amacıyla “*Kendinizi muhafazakâr olarak tanımlama düzeyinizi aşağıdaki ölçekte derecelendiriniz.*” ifadesi sunulmuş ve “1: Hiç muhafazakâr değilim” ve “7: Son derece muhafazakârlım” olmak üzere 1 ve 7 arasında bir puanlama yapmaları istenmiştir.

İşlem

Araştırmanın uygulanması için Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Etik Kurulu’nun izni alınmıştır. Anketlerin tamamı izin alınan ders saatlerinde, İzmir Ekonomi Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler

Fakültesi, İlahiyat Fakültesi ve Foça Reha Midilli Turizm Fakültesi'nde uygulanmıştır. Araştırmanın kadın cinayetlerine dair bir yüksek lisans tezi olduğu Bilgilendirilmiş Onam Formu'nda ifade edilmiş, çalışmanın Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı öğrencisi tarafından gerçekleştirildiği ise herhangi bir olumlu veya olumsuz yanlılık etkisine yol açmasının engellenmesi amacıyla anket uygulaması tamamlandıktan sonra belirtilmiştir. Anket uygulaması yaklaşık otuz dakika sürmüştür, katılım gönüllülüğe dayalı olduğundan katılımcılara herhangi bir ödeme yapılmamıştır.

BULGULAR

Cinsiyet ve Diğer Demografik Değişkenlerin Analizi

Atıf biçimlerinin katılımcıların gelir düzeyi, doğum yeri, anne ve babanın eğitim düzeyleri ve cinsiyet gruplarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla çok değişkenli varyans analizi (MANOVA) yapılmıştır. Analize dahil edilen grupların atıflar ve çelişik duygulu cinsiyetçilik boyutlarındaki ortalamalar puanları Tablo 3'te sunulmuştur. Analizler, kadınlarla erkekler arasında kurbanı suçlayıcı atıflar açısından anlamlı bir farklılaşma olduğunu göstermektedir ($F(1, 286) = 8.14, p < .01$). Hipotez 1-a ile tutarlı olarak, erkekler kurbanı suçlayıcı atıfları kadınlardan daha fazla kullanmıştır. Cinsiyetin dışında, ailenin ikamet ettiği yer açısından elde edilen gruplar arası farklılık da anlamlı düzeydedir ($F(4, 286) = 4.94, p < .01$). Gruplar arası farkların incelenmesi amacıyla uygulanan *post-hoc Tukey* testi, ailesi köyde ikamet edenlerin büyükşehir ve ilçede ikamet edenlere göre kurbanı suçlayıcı atıfları daha fazla kullandıklarını göstermiştir (sırasıyla *Ort. Farkı* = .73, *SH* = .19, $p < .01$ ve *Ort. Farkı* = .57, *SH* = .20, $p < .05$).

Yine kadınlarla erkekler, katili suçlayıcı atıflar bakımından anlamlı şekilde farklılaşmaktadır ($F(1, 286) = 14.32, p < .001$). Buna göre katili suçlayıcı atıflar kadınlar tarafından erkeklere göre daha yüksek düzeyde kullanılmıştır. Katili suçlayıcı atıflar aylık gelir düzeyine göre de anlamlı şekilde farklılaşmaktadır ($F(5, 286) = 3.67, p < .01$). Gruplar arası farkların incelenmesi amacıyla uygulanan *post-hoc Tukey* testi, 1000 TL'den az aylık gelire sahip grubun katili suçlayıcı atıflarının, 2000-3000 TL (*Ort. Farkı* = .48, *SH* = .16, $p < .051$) ve 3000-5000 TL (*Ort. Farkı* = .61, *SH* = .17, $p < .05$) aylık gelir düzeyindeki gruplardan anlamlı düzeyde, 5000-7000 TL (*Ort. Farkı* = .52, *SH* = .19, $p = .07$) aylık gelire sahip gruptan ise marjinal düzeyde daha az kullandığını ortaya koymuştur. Dolayısıyla 1000 TL'den az aylık gelire sahip grubun katili suçlayıcı atıfları diğer gruplardan daha az kullandığı söylenebilir.

Tablo 3. Cinsiyet, Anne ve Baba Eğitim Düzeyi, Doğum Yeri ve Gelir Düzeyi Gruplarının Atıf ve Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	Kurbanı suçlayıcı atıf	Katili suçlayıcı atıf	Sosyal yapıya yönelik atıf	Korumacı cinsiyetçilik	Düşmanca cinsiyetçilik
Cinsiyet					
Kadın	2.18 (.89)	4.22 (.63)	4.04 (.58)	3.16 (.78)	2.68 (.81)
Erkek	2.46 (.96)	3.70 (.74)	3.64 (.67)	3.21 (.70)	3.25 (.83)
Annenin eğitim düzeyi					
Yok	2.80 (.97)	3.78 (.61)	3.78 (.66)	3.32 (.82)	3.38 (.77)
İlkokul	2.35 (.92)	3.88 (.75)	3.85 (.63)	3.32 (.69)	3.07 (.86)
Ortaokul	2.21 (.68)	3.97 (.81)	3.88 (.70)	3.21 (.66)	3.04 (.76)
Lise	2.11 (.92)	4.20 (.65)	3.93 (.63)	3.09 (.80)	2.63 (.78)
Yüksekokul	2.35 (1.08)	4.33 (.51)	3.73 (.61)	2.87 (.92)	2.70 (.82)
Lisans	2.22(1.03)	4.09 (.71)	4.03 (.66)	3.03 (.71)	2.68 (.88)
Lisansüstü	2.72 (.39)	4.00 (1.41)	3.42 (1.06)	2.50 (.96)	2.16 (1.07)
Babanın eğitim düzeyi					
Yok	2.99 (1.08)	3.91 (.52)	3.94 (.71)	3.09 (1.08)	3.49 (.55)
İlkokul	2.30 (.98)	3.77 (.82)	3.79 (.69)	3.45 (.69)	3.21 (.87)
Ortaokul	2.42 (.88)	4.01 (.73)	3.97 (.59)	3.17 (.76)	3.02 (.87)
Lise	2.25 (.88)	4.04 (.72)	3.84 (.62)	3.13 (.59)	2.83 (.72)
Yüksekokul	2.09 (.89)	3.87 (.65)	3.89 (.83)	2.78 (.85)	2.39 (.98)
Lisans	2.28 (.94)	4.23 (.57)	4.00 (.63)	3.10 (.84)	2.73 (.83)
Lisansüstü	1.50 (.48)	4.11 (.82)	3.67 (.65)	2.95 (.62)	2.15 (1.06)
Doğum yeri					
Köy	2.95 (.88)	3.70 (.63)	3.50 (.70)	3.45 (.48)	3.58 (.98)
Kasaba	2.40 (.68)	3.29 (.85)	4.15 (.54)	2.98 (.89)	3.08 (.84)
Şehir	2.33 (.94)	3.98 (.79)	3.79 (.65)	3.18 (.71)	2.97 (.79)
Büyükşehir	2.17 (.88)	4.13 (.62)	3.99 (.61)	3.18 (.76)	2.76 (.83)
Yurt dışı	2.03 (.98)	3.94 (.86)	3.70 (.73)	2.89 (.78)	2.85 (.69)
Gelir					
1000 TL'den az	2.52 (1.02)	3.60 (.61)	3.77 (.58)	3.36 (.67)	3.15 (.82)
1000-2000 TL	2.32 (.90)	3.89 (.74)	3.84 (.70)	3.20 (.72)	3.07 (.90)
2000-3000 TL	2.25 (.93)	4.08 (.75)	3.91 (.55)	3.26 (.75)	2.97 (.80)
3000-5000 TL	2.35 (.98)	4.21 (.64)	3.96 (.65)	3.12 (.74)	2.65 (.87)
5000-7000 TL	2.26 (.95)	4.12 (.69)	4.17 (.54)	2.98 (.84)	2.85 (.72)
7000 TL'den fazla	2.07 (.77)	4.06 (.72)	3.66 (.76)	3.03 (.73)	2.67 (.84)

Sosyal yapıya yönelik atıflar bakımından da kadınlarla erkekler anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır ($F(1, 286) = 29.20, p < .001$). Buna göre kadınlar, sosyal yapıya yönelik atıfları erkeklerden daha fazla kullanmışlardır. Bir başka anlamlı temel etkiye sahip olan değişken gelir düzeyidir ($F(5, 286) = 2.90, p < .05$). Tukey testi aylık geliri 7000 TL'den yüksek olanların, sosyal yapıya yönelik atıfları 5000-7000 TL arası aylık gelire sahip olanlara göre daha fazla kullandıklarını göstermiştir ($Ort. Farkı = .51, SH = .17, p < .05$).

Son olarak, korumacı ve düşmanca cinsiyetçiliğin demografik değişkenler bakımından farklılaşp farklılaşmadığı yine MANOVA ile incelenmiştir. Cinsiyet grupları arasında korumacı cinsiyetçilik açısından herhangi bir anlamlı farklılaşma gözlenmemiştir ($F(1, 286) = 0.30, p > .05$). Düşmanca cinsiyetçilik ise kadınlarla erkekler arasında anlamlı şekilde farklılaşmıştır ($F(1, 286) = 34.15, p < .001$). Buna göre erkeklerin düşmanca cinsiyetçilik ortalaması kadınlarınkinden yüksektir. Böylece Hipotez 5-a ve Hipotez 5-b desteklenmiştir.

Kurbanı Suçlayıcı Atıfları Yordayan Değişkenler

Atıfların diğer değişkenlerle ilişkisine dair hipotezler, bir dizi hiyerarşik regresyon analizi aracılığıyla sınanmıştır. Analizler, sonuçların yorumlanabilmesini kolaylaştırabilmek için, kadın ve erkekler için ayrı olarak gerçekleştirilmiştir. Varyans analizlerinde etki gösteren demografik değişkenler olan gelir düzeyi ve ikamet edilen yer etkilerinin kontrol edilmesi amacıyla söz konusu değişkenler tüm regresyon analizlerine ilk adımda dâhil edilmiştir. Analizlere girilen tüm değişkenler arasındaki korelasyon katsayıları Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4. Değişkenler Arası Korelasyon Katsayıları

	Ort. (SS)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Kurbanı suçlayıcı atıf	-.97 (.74)	-									
2. Katili suçlayıcı atıf	.75 (.54)	-.58**	-								
3. Sosyal yapıya yönelik atıf	.62 (.53)	-.52**	.08	-							
4. İkamet edilen yer	3.34 (.92)	-.26**	.17**	.03	-						
5. Gelir düzeyi	3.24 (1.43)	-.14*	.19**	-.00	.37**	-					
6. Cinsiyet grubuyla özdeşleşme	3.69 (.50)	.06	.01	-.07	-.08	-.02	-				
7. Sağ ideoloji	3.62 (1.67)	.37**	-.07	-.13*	-.28**	-.10	.06	-			
8. Muhafazakarlık	3.26 (1.65)	.36**	-.12*	-.10	-.26**	-.24**	.14*	.64**	-		
9. Düşmanca cinsiyetçilik	2.90 (.85)	.40**	-.20**	-.21**	-.17**	-.18**	.09	.30**	.29**	-	
10. Korumacı cinsiyetçilik	3.18 (.75)	.08	.12*	.02	-.06	-.13*	.27**	.22**	.19**	.45**	-

* $p < .05$, ** $p < .01$

Kurbanı suçlayıcı atıfların analizi için gerçekleştirilen hiyerarşik regresyon analizinin ilk adımında katılımcının ailesinin ikamet ettiği yer girilmiştir. Kadınlar için yapılan analizin bulguları Tablo 5’te görülebilir. İlk basamakta girilen demografik değişkenlerin açıkladığı varyans anlamlı düzeyde değildir ($R^2 = .02, F(2, 181) = 2.30, p > .05$). İkinci basamakta ise siyasi ideolojiye dair değişkenler olan “sağ ideoloji” ve “muhafazakarlık” regresyona girilmiştir, ancak bu değişkenlerin açıkladığı varyans düzeyi ($R^2 = .01, F(4, 179) = .89, p > .05$) ve regresyon katsayıları anlamlı değildir. Üçüncü basamakta girilen

çelişik duygulu cinsiyetçilik değişkenleri varyansın %9'unu açıklamışlardır ve bu katkı anlamlıdır ($F(6, 177) = 9.41, p < .05$). Düşmanca cinsiyetçiliğin kurbanı suçlayıcı atıfları pozitif yönde yordadığı görülmektedir ($\beta = .33, SH = .10, p < .01$). Son basamakta girilen cinsiyet grubuyla özdeşleşme değişkeninin açıklanan varyansa katkısı anlamlı değildir ($R^2 = .00, F(7, 176) = .69, p > .05$).

Tablo 5. Kadınlarda Kurbanı Suçlayıcı Atıfları Yordayan Değişkenlerin Regresyon Analizi Değerleri

	<i>B</i>	<i>SH</i>	β	<i>AR</i> ²	<i>F</i>
1. Adım				.02	2.30
İkamet edilen yer	-.16	.08	-.16*		
Gelir düzeyi	.07	.05	.10		
2. Adım				.01	.89
İkamet edilen yer	-.15	.08	-.14		
Gelir düzeyi	.08	.05	.12		
Sağ ideoloji	.02	.05	.03		
Muhafazakarlık	.04	.05	.08		
3. Adım				.09	9.41**
İkamet edilen yer	-.11	.08	-.11		
Gelir düzeyi	.08	.05	.12		
Sağ ideoloji	-.03	.05	-.04		
Muhafazakarlık	.02	.05	.03		
Düşmanca cinsiyetçilik	.36	.10	.33**		
Korumacı cinsiyetçilik	-.00	.10	-.00		
4. Adım				.00	.69
İkamet edilen yer	-.11	.08	-.11		
Gelir düzeyi	.08	.05	.12		
Sağ ideoloji	-.02	.05	-.03		
Muhafazakarlık	.01	.05	.02		
Düşmanca cinsiyetçilik	.36	.10	.33**		
Korumacı cinsiyetçilik	-.02	.10	-.02		
Cinsiyet grubuyla özdeşleşme	.11	.13	.06		

* $p < .05$, ** $p < .01$

Erkekler için yapılan analizin bulguları Tablo 6'da görülebilir. İlk basamakta girilen demografik değişkenler varyansın %11'ini açıklamıştır ve bu katkı anlamlıdır ($F(2, 115) = 6.85, p < .01$). İkamet edilen yerin kurbanı suçlayıcı atıfları negatif yönde yordadığı görülmüştür ($\beta = -.23, SH = .10, p < .05$), başka bir deyişle köyden büyükşehire doğru gidildikçe kurbanı yönelik atıflar azalmaktadır. İkinci basamakta girilen siyasi ideolojiye dair değişkenler varyansın ek olarak %8'ini açıklamışlardır ve bu katkı anlamlıdır ($F(4, 113) = 5.35, p < .01$). Muhafazakarlığın kurbanı suçlayıcı atıfları pozitif yönde yordadığı görül-

müştür ($\beta = .27, SH = .07, p < .05$). Üçüncü basamakta girilen çelişik duygulu cinsiyetçilik değişkenleri varyansın ek olarak %10'unu açıklamışlardır ve bu katkı anlamlıdır ($F(6, 111) = 7.71, p < .05$). Düşmanca cinsiyetçiliğin kurbanı suçlayıcı atıfları pozitif yönde ($\beta = .31, SH = .11, p < .01$), korumacı cinsiyetçiliğin ise negatif yönde ($\beta = -.20, SH = .11, p < .05$) yordadığı görülmektedir. Son basamakta girilen cinsiyet grubuyla özdeşleşme değişkeninin katkısı anlamlı değildir ($R^2 = .01, F(7, 110) = .03, p > .05$).

Tablo 6. Erkeklerde Kurbanı Suçlayıcı Atıfları Yordayan Değişkenlerin Regresyon Analizi Değerleri

	<i>B</i>	<i>SH</i>	β	ΔR^2	<i>F</i>
1. Adım				.11	6.85**
İkamet edilen yer	-.24	.10	-.23*		
Gelir düzeyi	-.11	.06	-.17		
2. Adım				.08	5.35**
İkamet edilen yer	-.15	.10	-.14		
Gelir düzeyi	-.09	.06	-.15		
Sağ ideoloji	.02	.07	.04		
Muhafazakarlık	.15	.07	.27*		
3. Adım				.10	7.71**
İkamet edilen yer	-.17	.09	-.16		
Gelir düzeyi	-.06	.06	-.10		
Sağ ideoloji	.04	.07	.07		
Muhafazakarlık	.10	.07	.18		
Düşmanca cinsiyetçilik	.36	.11	.31**		
Korumacı cinsiyetçilik	-.28	.11	-.20*		
4. Adım				.01	1.03
İkamet edilen yer	-.18	.09	-.17		
Gelir düzeyi	-.05	.06	-.09		
Sağ ideoloji	.04	.06	.07		
Muhafazakarlık	.10	.07	.18		
Düşmanca cinsiyetçilik	.37	.11	.31		
Korumacı cinsiyetçilik	-.23	.12	-.17		
Cinsiyet grubuyla özdeşleşme	-.17	.16	-.06		

* $p < .05$, ** $p < .01$

Kurbanı suçlayıcı atıflara genel olarak bakıldığında, düşmanca cinsiyetçiliğin kurbanı suçlayan atıflarla pozitif ilişkiye yönelik Hipotez 6-a her iki cinsiyet için de doğrulanmıştır. Hipotez 6-a'nın korumacı cinsiyetçiliğin kurbanı suçlayan atıflarla pozitif yönde ilişkili olacağına yönelik kısmı ise doğrulanmadığı gibi, erkeklerde beklenenin aksi yönde, kurbanı suçlayan atıflarla negatif bir ilişki göstermiştir. Muhafazakarlık ve kurbanı suçlayıcı atıflar arasında pozitif ilişki olacağına yönelik Hipotez 7-a ise yalnızca erkekler için doğrulanmıştır.

Katili Suçlayıcı Atıfları Yordayan Değişkenler

Katili suçlayıcı atıfları yordayan değişkenlerin belirlenmesi amacıyla kadınlar ve erkekler için iki ayrı hiyerarşik regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Bu analizlerin ilk basamağında katılımcının ikamet edilen yer ve aile gelir düzeyi kontrol değişkeni olarak analize dâhil edilmiştir. Kadınlar için yapılan analizin bulguları Tablo 7’de görülebilir. İlk basamakta girilen demografik değişkenler varyansın %7’sini açıklamıştır ve bu katkı anlamlıdır ($F(2, 185) = 6.63, p < .01$). İkamet edilen yerin katilli suçlayıcı atıfları pozitif yönde yordadığı görülmüştür ($\beta = .16, SH = .06, p < .05$), başka bir deyişle köyden büyükşehirde doğru gidildikçe katile yönelik atıflar artmaktadır. İkinci basamakta girilen siyasi ideolojiye dair değişkenlerin varyansa katkısı anlamlı değildir ($R^2 = .01, F(4, 179) = 1.18, p > .05$). Üçüncü basamakta girilen çelişik duygulu cinsiyetçilik değişkenleri varyansın %4’ünü açıklamıştır ve bu katkı anlamlıdır ($F(6, 177) = 4.05, p < .05$). Son basamakta girilen cinsiyet grubuyla özdeşleşme varyansa herhangi bir anlamlı katkı yapmamıştır ($R^2 < .01, F(7, 176) = .69, p > .05$).

Tablo 7. Kadınlarda Katili Suçlayıcı Atıfları Yordayan Değişkenlerin Regresyon Analizi Değerleri

	<i>B</i>	<i>SH</i>	β	ΔR^2	<i>F</i>
1. Adım				.07	6.63**
İkamet edilen yer	.12	.06	.16*		
Gelir düzeyi	.07	.04	.15		
2. Adım				.01	1.18
İkamet edilen yer	.10	.06	.14		
Gelir düzeyi	.06	.04	.10		
Sağ ideoloji	-.03	.04	-.07		
Muhafazakarlık	-.02	.04	-.06		
3. Adım				.04	4.04*
İkamet edilen yer	.11	.06	.15		
Gelir düzeyi	.07	.04	.14		
Sağ ideoloji	-.05	.04	-.13		
Muhafazakarlık	-.04	.04	-.09		
Düşmanca cinsiyetçilik	.13	.07	-.17		
Korumacı cinsiyetçilik	.05	.07	.06		
4. Adım				.00	.11
İkamet edilen yer	.11	.06	.15		
Gelir düzeyi	.07	.04	.14		
Sağ ideoloji	-.06	.04	-.13		
Muhafazakarlık	-.03	.04	-.08		
Düşmanca cinsiyetçilik	.13	.07	.17		
Korumacı cinsiyetçilik	.06	.07	.07		
Cinsiyet grubuyla özdeşleşme	-.03	.09	-.02		

* $p < .05$, ** $p < .01$

Erkekler için yapılan analizin bulguları Tablo 8’de görülebilir. İlk basamakta girilen demografik değişkenlerin açıklanan varyansa katkısı anlamlı değildir ($R^2 = .01$, $F(2, 115) = .72$, $p > .05$). İkinci basamakta girilen siyasi ideolojiye dair değişkenler varyansın ek olarak %5’ini açıklamışlardır ve bu katkı anlamlıdır ($F(4, 113) = 2.02$, $p < .05$). Muhafazakârlığın katili suçlayıcı atıfları negatif yönde yordadığı görülmüştür ($\beta = -.27$, $SH = .06$, $p < .05$). Üçüncü basamakta girilen çelişik duygulu cinsiyetçilik değişkenleri varyansın ek olarak %6’sını açıklamışlardır ve bu katkı anlamlıdır ($F(6, 111) = 4.04$, $p < .05$). Korumacı cinsiyetçiliğin katili suçlayıcı atıfları pozitif yönde yordadığı görülmektedir ($\beta = .26$, $SH = .10$, $p < .01$). Son basamakta girilen cinsiyet grubuyla özdeşleşme değişkeni varyansın %4’ünü açıklamıştır ve bu katkı anlamlıdır ($F(7, 110) = 4.56$, $p < .05$). Değişken, katili suçlayıcı atıfları negatif yönde yordamaktadır ($\beta = -.21$, $SH = .14$, $p < .05$).

Tablo 8. Erkeklerde Katili Suçlayıcı Atıfları Yordayan Değişkenlerin Regresyon Analizi Değerleri

	<i>B</i>	<i>SH</i>	β	ΔR^2	<i>F</i>
1. Adım				.01	.72
İkamet edilen yer	-.05	.08	-.06		
Gelir düzeyi	.06	.05	.12		
2. Adım				.05	3.29*
İkamet edilen yer	-.10	.08	-.12		
Gelir düzeyi	.04	.05	.09		
Sağ ideoloji	.02	.06	.04		
Muhafazakarlık	-.12	.06	-.27*		
3. Adım				.06	4.04*
İkamet edilen yer	-.10	.08	-.12		
Gelir düzeyi	.05	.05	.11		
Sağ ideoloji	.01	.06	.01		
Muhafazakarlık	-.11	.06	-.26		
Düşmanca cinsiyetçilik	-.04	.09	-.05		
Korumacı cinsiyetçilik	.28	.10	.26**		
4. Adım				.04	4.56*
İkamet edilen yer	-.12	.08	-.14		
Gelir düzeyi	.07	.05	.13		
Sağ ideoloji	.01	.05	.03		
Muhafazakarlık	-.11	.06	-.25		
Düşmanca cinsiyetçilik	-.03	.09	-.03		
Korumacı cinsiyetçilik	.36	.10	.33**		
Cinsiyet grubuyla özdeşleşme	-.30	.14	-.21*		

* $p < .05$, ** $p < .01$

Katili suçlayıcı atıflarla ilgili hipotezlere bakıldığında, erkeklerde cinsiyet grubuyla özdeşleşme ve katili suçlayıcı atıflar arasında negatif yönde ilişki olacağına dair Hipo-

tez 2-b'nin doğrulandığı görülmüştür. Düşmanca cinsiyetçiliğin bu atıf türüyle herhangi bir ilişkisi gözlenmediği gibi, korumacı cinsiyetçilik yalnızca erkeklerde pozitif yönde bir ilişki göstermiştir.

Sosyal Yapıya Yönelik Atıfları Yordayan Değişkenler

Kadınlar için yapılan analizin bulguları Tablo 9'da görülebilir. İlk basamakta girilen demografik değişkenlerin açıkladığı varyans anlamlı değildir ($R^2 = .01$, $F(2, 185) = 1.19$, $p > .05$). İkinci basamakta girilen siyasi ideolojiye dair değişkenler ise varyansın %7'sini açıklamıştır ve bu katkı anlamlıdır ($F(4, 183) = 7.44$, $p < .01$). Sağ ideolojinin sosyal yapıya yönelik atıfları negatif yönde yordadığı görülmüştür ($\beta = -.23$, $SH = .03$, $p < .05$). Üçüncü basamakta girilen çelişik duygulu cinsiyetçilik değişkenleri ($R^2 = .02$, $F(6, 181) = 1.80$, $p > .05$) ve son basamakta girilen cinsiyet grubuyla özdeşleşme ($R^2 = .01$, $F(7, 180) = 1.11$, $p > .05$) varyansa herhangi bir anlamlı katkı yapmamıştır.

Tablo 9. Kadınlarda Sosyal Yapıya Yönelik Atıfları Yordayan Değişkenlerin Regresyon Analizi Değerleri

	<i>B</i>	<i>SH</i>	β	ΔR^2	<i>F</i>
1. Adım				.01	1.19
İkamet edilen yer	-.02	.05	-.03		
Gelir düzeyi	.05	.03	.12		
2. Adım				.07	7.44**
İkamet edilen yer	-.06	.05	-.09		
Gelir düzeyi	.04	.03	.09		
Sağ ideoloji	-.09	.03	-.23*		
Muhafazakarlık	-.03	.03	-.08		
3. Adım				.02	1.80
İkamet edilen yer	-.05	.05	-.07		
Gelir düzeyi	.04	.03	.08		
Sağ ideoloji	-.09	.03	-.24*		
Muhafazakarlık	-.04	.03	-.10		
Düşmanca cinsiyetçilik	.12	.07	.17		
Korumacı cinsiyetçilik	-.08	.07	-.11		
4. Adım				.01	1.11
İkamet edilen yer	-.05	.05	-.07		
Gelir düzeyi	.04	.03	.08		
Sağ ideoloji	-.10	.04	-.26*		
Muhafazakarlık	-.03	.03	-.08		
Düşmanca cinsiyetçilik	.12	.07	.17		
Korumacı cinsiyetçilik	-.07	.07	-.09		
Cinsiyet grubuyla özdeşleşme	-.09	-.09	-.08		

* $p < .05$, ** $p < .01$

Erkekler için yapılan analizin bulguları Tablo 10'da görülebilir. İlk basamakta girilen demografik değişkenlerin ($R^2 = .02$, $F(2, 115) = .90$, $p > .05$) ve ikinci basamakta girilen siyasi ideoloji değişkenlerinin ($R^2 = .03$, $F(4, 113) = 1.53$, $p > .05$) açıkladığı varyans anlamlı değildir. Üçüncü basamakta girilen çelişik duygulu cinsiyetçilik değişkenleri varyansın %7'sini açıklamışlardır ve bu katkı anlamlıdır ($F(6, 111) = 2.34$, $p < .05$). Korumacı cinsiyetçiliğin sosyal yapıya yönelik atıfları pozitif yönde yordadığı görülmektedir ($\beta = .37$, $SH = .09$, $p < .01$). Son basamakta girilen cinsiyet grubuyla özdeşleşme varyansın %6'sını açıklamaktadır ve bu katkı anlamlıdır ($F(7, 110) = 3.27$, $p < .01$). Cinsiyet grubuyla özdeşleşme, sosyal yapıya yönelik atıfları negatif yönde yordamaktadır ($\beta = -.27$, $SH = .12$, $p < .01$).

Tablo 10. Erkeklerde Sosyal Yapıya Yönelik Atıfları Yordayan Değişkenlerin Regresyon Analizi Değerleri

	<i>B</i>	<i>SH</i>	β	<i>AR</i> ²	<i>F</i>
1. Adım				.02	.90
İkamet edilen yer	.05	.07	.07		
Gelir düzeyi	-.06	.04	-.13		
2. Adım				.03	1.53
İkamet edilen yer	.01	.07	.02		
Gelir düzeyi	-.06	.04	-.13		
Sağ ideoloji	-.04	.05	-.09		
Muhafazakarlık	-.04	.05	-.09		
3. Adım				.07	4.43*
İkamet edilen yer	.02	.07	.02		
Gelir düzeyi	-.05	.04	-.12		
Sağ ideoloji	-.05	.05	-.12		
Muhafazakarlık	-.03	.05	-.07		
Düşmanca cinsiyetçilik	-.05	.08	-.06		
Korumacı cinsiyetçilik	.26	.09	.27**		
4. Adım				.06	7.95**
İkamet edilen yer	-.01	.07	-.01		
Gelir düzeyi	-.04	.04	-.08		
Sağ ideoloji	-.04	.05	-.10		
Muhafazakarlık	-.02	.05	-.06		
Düşmanca cinsiyetçilik	-.03	.08	-.04		
Korumacı cinsiyetçilik	.36	.09	.37**		
Cinsiyet grubuyla özdeşleşme	-.35	.12	-.27**		

* $p < .05$, ** $p < .01$

Sosyal yapıya yönelik atıflarla ilgili hipotezlere topluca bakıldığında, sağ ideoloji ve muhafazakarlığın sosyal yapıya yönelik atıflarla negatif ilişki göstereceğine dair Hipo-

tez 7-c, yalnızca kadınlar için sağ ideoloji açısından doğrulanmıştır. Korumacı ve düşmanca cinsiyetçiliğin de sosyal yapıya yönelik atıflarla negatif yönde ilişki göstereceğine yönelik Hipotez 6-c ise doğrulanmadığı gibi, erkeklerde korumacı cinsiyetçilik alt boyutunun beklenenin ters yönünde ilişki gösterdiği görülmüştür.

Cinsiyet ile Kadın Cinayetlerine Yönelik Atıflar Arasında İdeolojilerin, Özdeşleşmenin ve Cinsiyetçiliğin Biçimlendirici Rolü

Kadınlarda muhafazakârlık düzeyi düşük grupta kurbanı suçlayıcı atıf ve özdeşleşme arasında negatif yönde ilişki olacağına dair Hipotez 4'ün sınanması amacıyla biçimlendirici regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Muhafazakârlık ve cinsiyet grubuyla özdeşleşme değişkenleri ortalanmış ve çarpımları ile etkileşim terimi elde edilmiştir. Bu üç değişken regresyon analizine tabi tutulmuştur. Analiz sonuçları Tablo 11'de sunulmuştur. Görüldüğü gibi etkileşimin katsayısı anlamlı değildir ($\beta = -.06$, $SH = .24$, $p > .05$). Dolayısıyla değişkenler arasında bir biçimlendirme ilişkisi söz konusu değildir.

Tablo 11. Kadınlarda Cinsiyet Grubuyla Özdeşleşme ile Kurbanı Suçlayıcı Atıflar Arasındaki İlişki İçin Biçimlendirici Regresyon Analizinin Sonuçları

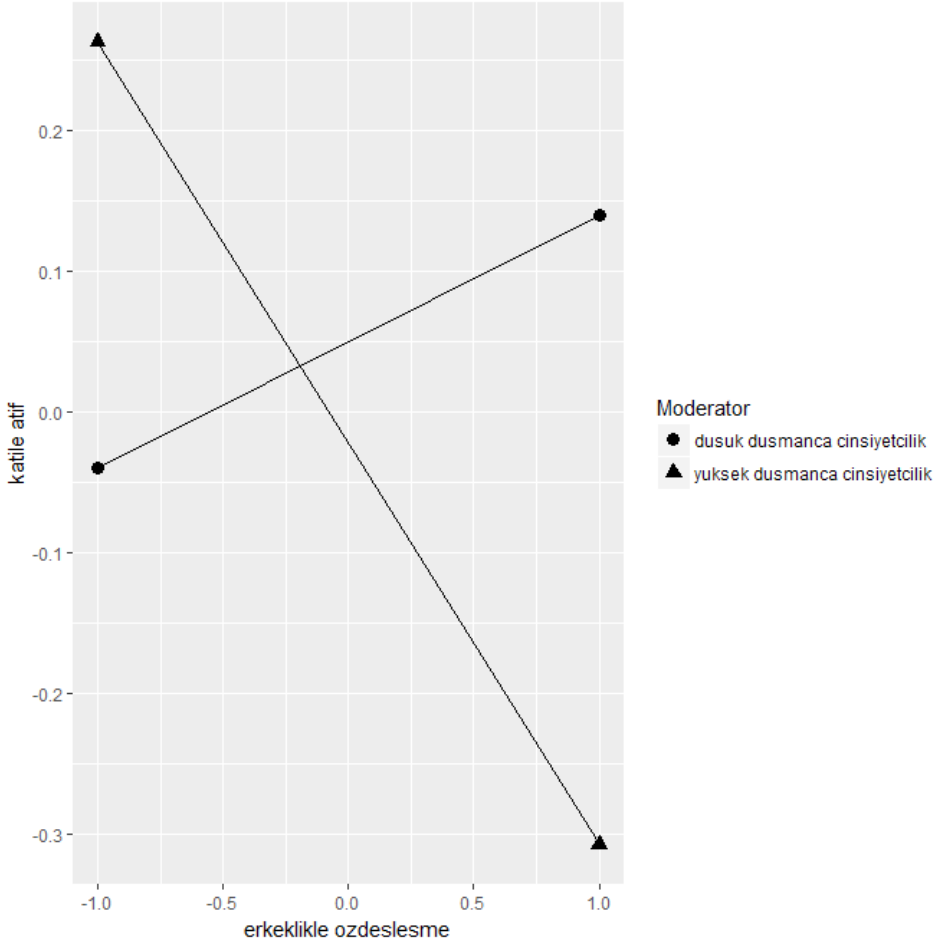
	<i>B</i>	<i>SH</i>	β	<i>p</i>
Muhafazakarlık	.40	.24	.12	.24
Özdeşleşme	.14	.13	.08	.19
Muhafazakarlık X Özdeşleşme	-.20	.24	-.06	.29

Erkeklerde düşmanca cinsiyetçilik düzeyi yüksek olanlarda katili suçlayıcı atıflar ve özdeşleşme arasında negatif ilişki olacağına dair Hipotez 3'ün sınanması amacıyla biçimlendirici regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Regresyon analizi sonuçları Tablo 12'de sunulmuştur. Görüldüğü gibi etkileşim katsayısı marjinal düzeyde anlamlıdır ($\beta = -.18$, $SH = .24$, $p = .06$). Dolayısıyla değişkenler arasında bir düzenleme ilişkisinden söz etmek mümkündür.

Tablo 12. Erkek Cinsiyet Grubuyla Özdeşleşme ve Katili suçlayıcı Atıflar Arasındaki İlişki İçin Biçimlendirici Regresyon Analizinin Sonuçları

	<i>B</i>	<i>SH</i>	β	<i>p</i>
Düşmanca cinsiyetçilik	-.04	.10	-.04	.70
Özdeşleşme	-.09	.09	-.09	.32
Düşmanca cinsiyetçilik X Özdeşleşme	-.19	.10	-.18	.06

Bıçimlendiricilik etkisinin içeriğinin belirlenmesi için basit eğim testi gerçekleştirilmiştir. Bıçimlendirici değişken olan düşmanca cinsiyetçiliğin farklı düzeyleri için ilişki, Şekil 1’de gösterilmiştir. Buna göre cinsiyet grubuyla özdeşleşme ve katili suçlayıcı atf arasındaki ilişki, düşük düşmanca cinsiyetçiliğe sahip erkekler için anlamlı değildir ($t = .68$, $SH = .13$, $p > .05$). Ancak bu ilişki yüksek düşmanca cinsiyetçiliğe sahip erkekler için anlamlıdır ($t = -2.07$, $SH = .13$, $p < .05$). Şekil 1’de de görüleceği gibi yüksek düşmanca cinsiyetçiliğe sahip erkeklerde, cinsiyet grubuyla özdeşleşme ve katili suçlayıcı atf arasında negatif bir ilişki söz konusudur.

Şekil 1. Erkeklerde Düşmanca Cinsiyetçilik Düzeyine Göre Katili Suçlayıcı Atıflar ve Cinsiyet Grubuyla Özdeşleşme Arasındaki İlişki

TARTIŞMA

Kadın cinayetleri, uzun süredir Türkiye'nin gündemini meşgul eden sosyal sorunların başında gelmektedir. Bu çalışmada bu olguya sosyal psikoloji açısından yaklaşılmış, insanların kadın cinayetlerini ortaya çıkaran nedenlere dair algıları incelenmiştir. Atıf kuramı ve sosyal kimlik yaklaşımından (Hewstone ve Jaspars, 1984) faydalanılmış, cinsiyet grubuyla özdeşleşme ve çeşitli ideolojilerin kadın cinayetlerine yönelik atıflarla ilişkisi araştırılmıştır.

Verilerin analizi sonucunda atıfların katili suçlayıcı, kurbanı suçlayıcı ve sosyal yapıya yönelik atıflar olmak üzere üç boyutta toplandığı görülmüştür. Kullanılan atıflar cinsiyetler arasında anlamlı düzeyde farklılaşmıştır. Buna göre kadınlar katile ve sosyal yapıya yönelik, erkekler ise kurbanı suçlayıcı atıfları daha yüksek oranda kullanmışlardır. Bu bulgular sosyal kimlik yaklaşımının iç grup yanlılığı beklentisiyle (Hewstone ve Jaspars, 1984) tutarlıdır. Ayrıca sosyal yapıya yönelik atıfların kadınlar tarafından daha fazla kullanılması, ataerkin sistemin egemen grubu olan erkeklerin bu sistemi meşrulaştırma eğilimi olarak yorumlanabilir. Sistemi Meşrulaştırma Kuramının (Jost ve Hunyady, 2003) beklentilerinin aksine ve Sosyal Kimlik Kuramıyla (Brown, 2000) tutarlı olarak, böyle bir eğilim dezavantajlı grup olan kadınlarda mevcut değildir.

Cinsiyet grubuyla özdeşleşme düzeyinin atıflarla ilişkisi ise yalnızca erkeklerde görülmüştür. Kadınlar için özdeşleşme düzeyi üç atıf biçimi ile de anlamlı bir ilişki göstermemektedir. Bu durumun sosyal kimlik yaklaşımının beklentileriyle (Hewstone ve Jaspars, 1984) uyuşmadığı belirtilmelidir. Ancak erkeklerde cinsiyet grubuyla özdeşleşme katili suçlayıcı ve sosyal yapıya yönelik atıflarla negatif ilişki göstermiştir. Ayrıca cinsiyet grubuyla özdeşleşme ve katili suçlayıcı atıflar arasındaki ilişki üzerinde düşmanca cinsiyetçiliğin biçimlendirici rolü, sosyal kimlik yaklaşımının (Hewstone ve Jaspars, 1984) kısmen desteklendiğini göstermektedir. Buna göre düşmanca cinsiyetçilik düzeyi düşük olan erkeklerde özdeşleşme ve katili suçlayıcı atıflar arasında herhangi bir ilişki mevcut değilken, düşmanca cinsiyetçilik düzeyi yüksek erkeklerde özdeşleşme arttıkça katili suçlayıcı atıflar azalmaktadır. Hegemonik erkeklik modeliyle (Connell, 2005) uyumlu olarak, örnekleme farklı erkeklik biçimlerinin mevcut olduğu anlaşılmaktadır. Bu bulgunun yorumu, cinsiyetçi erkeklerin kendilerini ait hissettikleri erkeklik referans grubunun kadın cinayeti faillerini de içerdiği şeklinde olabilir. Böylece bu erkeklerin özdeşleşme düzeyi arttıkça iç gruplarını kayıran atıflar yapma eğilimleri de artmaktadır.

Düşmanca cinsiyetçilik düzeyi düşük erkeklerin özdeşleştiği erkeklik biçimi ise katilleri içermiyor görünmektedir ve bu erkeklerde cinsiyet grubuyla özdeşleşme ve katili suçlayıcı atıflar arasında herhangi bir ilişki saptanamamıştır.

Kadınlar için benzer bir ilişki muhafazakârlık ve cinsiyet grubuyla özdeşleşme etkileşimi biçiminde beklenmiştir, ancak bu tür bir ilişkinin mevcut olmadığı görülmüştür. Dolayısıyla kadınlarda cinsiyet grubuyla özdeşleşmenin atıflarla herhangi bir ilişkisi söz konusu değildir. Bu durum, cinsiyetçi erkekler için elde edilen cinsiyet grubuyla özdeşleşmenin grubu kayıran atıflarla pozitif ilişkisi olduğu bulgusuyla tezat oluşturmaktadır. Böylece sosyal kimlik yaklaşımına dayanan özdeşleşmeyle beraber iç grubu kayıran atıfların artacağı beklentisi (Hewstone ve Jaspars, 1984) kadınlar için doğrulanmamıştır.

Siyasal ideolojilerin atıf biçimleriyle ilişkisinin genel olarak hipotezlerle tutarlı olarak gözlemlendiği söylenebilir. İdeolojik yönelim sağa kaydıkça ve muhafazakârlık düzeyi arttıkça kurbanı suçlayıcı atıflar da artmaktadır, ancak yalnızca erkeklerde muhafazakârlık kurbanı suçlayıcı atıfları anlamlı şekilde yordamaktadır. Buna uygun olarak, erkeklerde muhafazakârlık düzeyi arttıkça katili suçlayıcı atıflar da azalmaktadır. Sağ ideolojinin etkisi ise kadınlarda sosyal yapıya yönelik atıflarla negatif ilişki biçiminde gözlenmiştir.

Çelişik duygulu cinsiyetçilik ile ilgili elde edilen bulgular ise daha yakından incelenmeyi gerektirmektedir. Düşmanca cinsiyetçilik arttıkça, hem erkeklerde hem kadınlarda kurbanı suçlayıcı atıflar artmakta, katili suçlayıcı atıflar azalmaktadır. Dolayısıyla düşmanca cinsiyetçiliğin kadın cinayetlerini meşrulaştıran atıflarla ilişkili olduğuna dair hipotezlerin doğrulandığı söylenebilir.

Çelişik duygulu cinsiyetçiliğin korumacı cinsiyetçilik boyutu ile ilgili bulgular daha karmaşıktır. Analiz sonuçlarına bakıldığında korumacı cinsiyetçiliğin kadınlarda hiçbir atıf biçimini yordamadığı anlaşılmaktadır. Erkeklerde ise korumacı cinsiyetçilik düzeyi arttıkça, beklenenin aksine, kurbanlara yönelik atıflar azalmakta, katili suçlayıcı ve sosyal yapıya yönelik atıflar artmaktadır. Bulgular göz önüne alındığında koruyucu ataerkilliğin kurbanı suçlayıcı atıflarla pozitif korelasyonunun (bkz. Tablo 3), korumacı cinsiyetçilikle düşmanca cinsiyetçilik arasındaki kuvvetli ilişkiden kaynaklandığı düşünülebilir. Dolayısıyla korumacı cinsiyetçiliğin etkisi yalnızca erkeklerde ve beklenenin aksi yöndedir.

Korumacı cinsiyetçilik ile ilgili bu beklenmedik bulgular, çalışmanın önemli bir sınırlılığına işaret ediyor olabilir. Araştırmanın uygulanması, kamuoyunda oldukça ses getiren ve tüm kesimlerden yoğun tepki alan Özgecan Aslan cinayetinin henüz gündemde olduğu bir dönemde gerçekleştirilmiştir. Bu açıdan araştırma her ne kadar Türkiye’deki tüm kadın cinayetlerine getirilen açıklamaları incelemeyi hedeflese de katılımcılar açısından belirgin açıklamaların, Özgecan Aslan cinayetinde olduğu gibi fiziksel ve cinsel şiddetin yüksek düzeyde olduğu ve katilin kurbanı yakın bir erkek olmadığı cinayetlere ilişkin olması, bu sebeple anket soruları cevaplanırken zihinlerde bu tür cinayetlerin canlanması sonuçları etkilemiş olabilir. Korumacı cinsiyetçiliğin daha ziyade kurban kadınların geleneksel ataerkil kadınlık normlarına uymadıkları durumlarda kurbanı suçlayıcı atıflar ile ilişkili olması muhtemeldir. Dolayısıyla Özgecan Aslan cinayetinin gündemde olması katılımcıların bu tür kurbanları referans almasını engellemiş olabilir. Bu tür bir kısıtlılığın giderilmesi için, ileriki çalışmalarda genel olarak kadın cinayetlerine atıflar yerine, farklı türden cinayet senaryolarının sunulduğu deneysel bir desenin kullanılması uygun olabilir. Bu tür bir yaklaşımın korumacı cinsiyetçilik ile atıflar arasındaki ilişkiyi daha iyi aydınlatması olasıdır.

Araştırmanın bir diğer önemli sınırlılığı ise örneklemin özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Araştırmanın örneklemini oluşturan üniversite öğrencileri, görece homojendir ve bireysel eğitim düzeyinin etkisini görünmez hale getirmektedir. Bununla birlikte bireyin ikamet ettiği birim ve gelir düzeyinin kimi etkileri olduğu, köyde ikamet edenlerin kurbanlara daha fazla, en düşük gelir grubunun ise katillere daha az atıf yaptığı görülmüştür. Türkiye genelinde kadın cinayetlerini meşrulaştıran ideoloji ve tutumların tespit edilmesi için daha temsil edici ve genellenebilir bir örnekleme ulaşılması şarttır. Mevcut örneklemden elde edilen verilerin ihtiyatla yorumlanması gerekmektedir.

Çalışmada ortaya çıkan bulguların Türkiye’nin kültürel bağlamından etkilenmeye açık olduğu da belirtilmelidir. Atıf sürecinde kültürün, özellikle bireysel veya durumsal açıklamalar getirme açısından farklılaştığı bilinmektedir (Menon, Morris, Chiu ve Hong, 1999). Bireyci kültürlerde bireysel açıklamalar daha yaygınken, Türkiye gibi toplulukçu kültürlerde durumsal açıklamalar daha yaygın olarak kullanılmaktadır. Dolayısıyla veriler bu eğilim göz önünde bulundurularak, ihtiyatla yorumlanmalıdır.

Genel olarak bakıldığında, araştırma kadın cinayetleri sorununa sosyal psikolojik açıdan yaklaşmayı ve uzun zamandır azalmadan süregelen bu olguyu meşrulaştıran sos-

yal ve psikolojik bazı yapıları tespit etmeyi hedeflemiştir. Kadınlar arasında atflar açısından, düşmanca cinsiyetçiliğin belirgin etkisi dışında önemli bir farklılaşmanın yaşanmadığı göze çarpmaktadır. Ataerkilliği ve kadın cinayetlerini meşrulaştıran yapıların erkekler üzerindeki etkisi daha belirleyici görünmektedir. Düşmanca cinsiyetçilik ve muhafazakârlık, kurbanları suçlayarak meşrulaştırıcı etki gösteren temel ideolojiler olmuştur, korumacı cinsiyetçilik için ise bu ilişki gözlenmemiştir. Ayrıca cinsiyetçi erkeklerin cinsiyet grubuyla özdeşleşme düzeyi ve katili suçlayıcı atfları arasındaki negatif ilişki dikkat çekicidir. Bu bulgunun, kadın cinayetlerini meşrulaştıran bir erkeklik biçiminin Türkiye’de mevcut olduğunu gösterdiği söylenebilir. Son olarak, farklı kadın cinayetlerine getirilen atfları tespit edecek ve daha genellenebilir örneklemelere sahip araştırmaların gerçekleştirilmesi, kadın cinayetlerini meşrulaştıran yapılara dair daha iyi bir fikir edinilmesini sağlayacaktır.

Kaynakça

- Brown, R. (2000). Social identity theory: Past achievements, current problems and future challenges. *European Journal of Social Psychology*, 30(6), 745–778.
- Cameron, J. E., & Lalonde, R. N. (2001). Social identification and gender-related ideology in women and men. *British Journal of Social Psychology*, 40(1), 59–77.
- Cameron, J. E. (2004). A three-factor model of social identity. *Self and Identity*, 3(3), 239–262.
- Chapleau, K. M., Oswald, D. L., & Russell, B. L. (2007). How ambivalent sexism toward men and women support rape myth acceptance. *Sex Roles*, 57, 131–136.
- Connell, R. W. (2005). *Masculinities*. Cambridge, UK: Polity Press.
- Çamaş, G. G. ve Meşe, G. (2016). Sosyal hiyerarşi: Cinsel şiddet mitlerini anlamak. *Türk Psikoloji Dergisi*, 31(78), 62–74.
- Çetin, I. (2015). Defining recent femicide in modern Turkey: Revolt killing. *Journal of International Women’s Studies*, 16(2), 346–360.
- Çoklar, I. (2007). *Kadına yönelik cinsel şiddetin meşrulaştırılması ve tecavüze ilişkin tutumlar*. (Yüksek Lisans Tezi). LT Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Doğan, R. (2014). The profiles of victims, perpetrators, and unfounded beliefs in honor killings in Turkey. *Homicide Studies*, 18(4), 389–416.
- Furnham, A. (1982). Explanations for unemployment in Britain. *European Journal of Social Psychology*, 12, 335–352.
- Glick, P., & Fiske, S. T. (1997). Hostile and benevolent sexism: Measuring ambivalent sexist attitudes toward women. *Psychology of Women Quarterly*, 21, 119–135.
- Glick, P., Fiske, S. T., Mladinic, A., Saiz, J. L., Abrams, D., Masser, B., . . . López, W.L. (2000). Beyond prejudice as simple antipathy: Hostile and benevolent sexism across cultures. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79(5), 763–775.
- Glick, P., Sakallı-Uğurlu, N., Ferreira, M. C., & Aguiar de Souza, M. (2002). Ambivalent sexism and attitudes toward wife abuse in Turkey and Brazil. *Psychology of Women Quarterly*, 26(4), 292–297.

- Hewstone, M., & Jaspars, J. (1984). Social dimensions of attribution. In H. Tajfel (Ed.), *The social dimension volume 2: European developments in social psychology* (pp. 379–404). New York, NY: Cambridge University Press.
- Jost, J., & Hunyady, O. (2003). The psychology of system justification and the palliative function of ideology. *European Review of Social Psychology*, 13(1), 111–153.
- Jost, J. T., Nosek, B. A., & Gosling, S. D. (2008). Ideology: Its resurgence in social, personality, and political psychology. *Perspectives on Psychological Science*, 3(2), 126–136.
- Kuşdil, M. E., & Günbay, N. (2014). The relationships between in- and out-group perceptions and evaluations, and the social identity dimensions of covered/uncovered female students in Turkey. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 5(23), 16–32.
- Lambert, A. J., & Raichle, K. (2000). The role of political ideology in mediating judgments of blame in rape victims and their assailants: A test of the just world, personal responsibility, and legitimization hypotheses. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 26(7), 853–863.
- Menon, T., Morris, M. W., Chiu, C. Y., & Hong, Y. Y. (1999). Culture and the construal of agency: Attribution to individual versus group dispositions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 76(5), 701–717.
- Sakallı-Uğurlu, N. (2002). Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 17(49), 47–58.
- Sakallı-Uğurlu, N., Salman, S., & Turgut, S. (2010). Predictors of Turkish women's and men's attitudes toward sexual harassment: Ambivalent sexism, and ambivalence toward men. *Sex Roles*, 63, 871–881.
- Solak, N. ve Göregenli, M. (2009). Yoksulluğa İlişkin Nedensel Atıflar Ölçeği'nin geliştirilmesi ve psikometrik özelliklerinin değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 12(24), 72–89.
- Sümer, N., Solak, N. ve Harma, M. (2013). *İşsiz yaşam: İşsizliğin ve iş güvencesizliğinin birey ve aile üzerindeki etkileri*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Şenel, D. (2014). *Namus olgusu ve kadın üzerindeki psikolojik etkileri* (Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Tajfel, H., & Turner J. C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. In W. G. Austin & S. Worchel Monterey (Eds.), *The social psychology of intergroup relations* (pp. 33–47). California, CA: Brooks Cole.
- Ventura, K. (2012). Sanal marka topluluklarında topluluk üyelerinin marka ile özdeşleşme düzeylerinin öncülleri ve sonuçları: Yapısal bir model önerisi. *Yönetim ve Ekonomi*, 19(2), 197–217.
- Viki, G. T., & Abrams, D. (2002). But she was unfaithful: Benevolent sexism and reactions to rape victims who violate traditional gender role expectations. *Sex Roles*, 47(5–6), 289–293.
- Yamawaki, N., Ostenson, J., & Ryan Brown, C. (2009). The functions of gender role traditionality, ambivalent sexism, injury, and frequency of assault on domestic violence perception: A study between Japanese and American college students. *Violence Against Women*, 15(9), 1126–1142.